

СХІД NOW

№17 (35)
вересень
2024

БЕЗОПЛАТНО

РЕДАКЦІЙНЕ

ОСІНЬ, ЗДИВУЙ МЕНЕ

В японській поезії є один увінчаний преміями вірш. Звучить він якимось так: «Осінь. Як багато на землі / Жовтого листа! / Я ніколи стільки не бачив / Зеленого». І дійсно, як же багато дає нам живе життя, а ми не помічаємо його дарів, поки час не забере їх.

А тоді з сумом та жалем кажемо: ну от, ми вчоргове не цінували те, що мали. Туга за минулим, у свою чергу, знову перешкоджає роздивитися принади сьогодення. І так по колу. Де вже тут помріяти про майбутнє?

Вирватися з цього зачарованого кола спроможні лише люди, які це усвідомлюють. Для цього не треба мати суперсилу чи надздібності, варто просто зупинитися і подивитися довкола. А навкруги – життя, рідні люди і осінь, яка в переддень нового природного циклу спалахує наостанок м'якими яскравими відблисками.

Якщо тримати очі долу – ніколи не побачити, як попри війну та катаклізми жага до життя потроху долає темряву. Як багато з'явилося світлих людей, які запопадливо, день за днем, на самому лише ентузіазмі лупають скалу байдужості й зневіри у власних силах. Як промінчики добра, запалені кимось поруч, незабаром починають мерехтіти і десь далі, де їх підхоплюють чийсь молоді, але вже натружені долоні.

Підведіть очі, дорогі читачі! Роздивіться цю осінь. А ми – газета «Схід NOW», створена переселенцями зі Сходу для переселенців зі Сходу завдяки підтримці платників податків Німеччини – допоможемо. І нагадаємо, що чекаємо ваших відгуків та пропозицій щодо змісту і тем публікацій на редакційну пошту eastnowred@gmail.com або через сайт shidnow.com.ua.

Разом ми зможемо більше!

Фото: Олена Вишневська

ЦІКАВЕ

ЗАКОХАНИЙ У СТЕП

Як письменник з Горлівки гуртує українців у Швейцарії

Микола Сергієнко був активним учасником Майдану, тож 2014 року змушений був тікати з Горлівки, захопленої російськими посіпаками. Він повернувся до батьківської хати в селі Одрадівці Бахмутського району, розташованому тоді в сірій зоні. Було складно, але пан Микола розводив птицю і кіз, займався бджолярством – мав власну пасіку. І писав вірші про донецький степ, який надихав його все життя. «Долоні сонця», «Джерело істини», «Коло», «Аттіла, або Благовіст Любові» – всі ці поетичні збірки вийшли під псевдонімом Микола Джміль. Саме так і ми будемо його називати.

До збірки «Коло», яку Джміль презентував у Львові в 2015 році, увійшли зокрема вірші, написані в Одрадівці під обстрілами.

– Пам'ятаю, як російські найманці вгадили по селу в ніч на Новий 2015-й рік. Снаряди впали у п'ятидесяті метрах від нашого будинку, залишивши великі вирви. Всі вікна посікло – вони в нас вже були забиті деревиною через попередні обстріли. Ми ховалися в підвалі втроях: дружина, я і мама, якій було за 90 років.

О, СТЕП ШИРОКИЙ, КРАЮ МІЙ, КРАЙ ПОЛИНОВИЙ, СИВОЧУБИЙ

Невдовзі поет поховав мати, а сам з дружиною залишався в Бахмутському районі до квітня 2022 року. Виїжджали чи не останніми. Люди поспіхом кидали домівки, на подвір'ях

лишали собак, котів, кіз, курей, качок. Разом із дружиною Микола Джміль ходив по домівках, звільняючи тваринок з прив'язів, відчиняючи хвіртки. Багатьох врятувати не вдалося – знаходили їх вже мертвими в будках, розповідає чоловік.

– Їхали на старенькому «Ланосі», де пів багажника займає газова установка. У машині я, моя дружина Люба, двоє літніх сусідів, три кота та три собаки, речі на чотирьох людей. Їхали три з половиною доби. ▶

Закінчення на стор. 8

НОВИННЕ

УРЯД РОЗШИРИВ ГРАНТОВУ ПРОГРАМУ «ВЛАСНА СПРАВА»

Кабінет Міністрів розширив програму «Власна справа» на мільйон, зокрема надавши можливість підприємцям віком до 25 років отримати гранти до 150 тисяч гривень на відкриття власного бізнесу під зобов'язання зареєструвати ФОП без створення робочих місць.

Через три роки такий підприємець зможе ще раз отримати грант від держави – вже за програмою «Власна справа» на загальних умовах у розмірі до 250 тисяч гривень та зобов'язанням створити не менше 2 робочих місць.

Розглядається можливість подвоїти суму гранту з 250 до 500 тисяч гривень для підприємців, які створять чотири і більше робочих місць.

Уряд розширив категорії отримувачів грантів у межах «Власної справи». Тепер гранти до 500 тисяч гривень можуть отримати дружини та чоловіки загиблих воїнів.

До того ж, до переліку отримувачів грантів уряд додав виробників вин та підприємців, які працюють на території активних бойових дій. Також підприємцям дозволили за грантові кошти брати в оренду водойми та купувати аквакультури для їх розведення.

За даними міністерства економіки, за два роки роботи програми «Власна справа» підприємці отримали 20 тисяч грантів на розвиток бізнесу на суму 4,6 млрд гривень, створивши понад 38 тисяч нових робочих місць. 2024 року на цю програму заплановано виділення близько 45 млрд гривень.

«СТВОРЮЙ СВОЄ»: ОГОЛОШЕНО ГРАНТОВИЙ КОНКУРС ДЛЯ КРАФТЯРОК

Благодійний фонд «Жіночі можливості в Україні» пропонує грантову підтримку жінкам, які ведуть підприємницьку діяльність у таких галузях: народні ремесла, легка та харчова промисловість, мода, дизайн, виготовлення меблів, ювелірний бізнес тощо.

Гранти надаватимуться в рамках всеукраїнського конкурсу «Створи своє» для виробницької крафтової продукції.

Розмір мінігрантів складатиме 50 000, 100 000 та 150 000 гривень залежно від масштабів виробництва, бізнес-ідеї та запиту заявниці.

Участь можуть взяти жінки-підприємниці, які:

- ◆ мешкають на території України, окрім тимчасово окупованих територій;
- ◆ не перебувають і не провадять господарську діяльність на тимчасово окупованих територіях;
- ◆ не мають бізнесових зв'язків та контрактів із країною-агресоркою;
- ◆ створюють авторську продукцію з використанням якісних екологічних матеріалів;
- ◆ офіційно зареєстровані як фізична особа-підприємець і мають діючий бізнес у галузях крафтового виробництва;
- ◆ не мають заборгованості як ФОП.

За посиланням surl.li/ncqogs на сайті фонду можна дізнатися про конкурс докладніше та подати заявку до 18 жовтня 2024 року (включно).

ЖИТТЯ ПІСЛЯ РУЇНИ

Досвід Франкфурта

До Другої світової війни історичний ареал Франкфурта з розвинутою торгівлею та банківським сектором був, мабуть, найбільшим і найколіоритнішим середмістям у всій Центральній Європі. Але приклад Дрездена, мешканці якого гадали, що перлини архітектури стануть на заваді руйнуванню міста союзниками, позбавив франкфуртців ілюзій. Першого повітряного нальоту місто зазнало у червні 1940 року, а останні бої точилися тут до квітня 1945-го. Розгалужена інфраструктура бомбосховищ, по суті підвалів середньовічних будівель, вберегла багато життів, проте врятувати старе місто не було можливим.

Найбільш руйнівними атаки союзників стали навесні 1944 року. У вогняних бурях тоді згоріли майже усі важливі культурні пам'ятки Франкфурта. Близько 90% центральної частини міста було зруйновано, лише п'ять будівель лишилися неушкодженими.

Після завершення війни Франкфурт залишався суцільною купою руїн – довелося розбирати та вивозити до 13 мільйонів кубометрів цегли і щебню.

повинні платити знову, коли той буде використовуватися для відновлення. Муніципальна влада заперечувала, що вартість розчищення завалів та вивозу щебню перевищувала вартість матеріалу. Зазвичай суди виносили рішення на користь муніципалітету, але роботи йшли повільно – до кінця 1947 року лише 26 кілометрів вулиць в центрі міста були розчищені від завалів.

Будівельне сміття ще з 1943 року вивозили за місто, невдовзі там виросла гора з цегли та щебню заввишки 47 метрів. Втім, з початком відновлюваль-

1947 року за рекомендацією директора містобудування Вернера Геббранда магістрат вирішив, що про повну реставрацію зруйнованого центру міста не може бути й мови. Слід обмежитися реконструкціями кількох важливих пам'яток, зокрема Паульскірхе – церкви Святого Павла, що вщент згоріла 1944 року. Завдяки фінансовій підтримці всієї

За підтримку Гітлера на виборах до Рейхстагу німці сплатили високу ціну. Не оминула доля переможених і Франкфурт-на-Майні, який був атакований союзниками майже з перших днів війни й, за підсумками Другої світової, позбувся центральної частини міста з її пам'ятками та громадською інфраструктурою. Сьогодні Франкфурт-на-Майні є діловим та фінансовим центром Німеччини, нерідко його називають банківською столицею Європи, а також європейським Мангеттеном. Це справжнє місто контрастів, де найбільший аеропорт Європи, штаб-квартира Європейського Центрального банку та численні хмарочоси мирно сусідять із традиційними німецькими будиночками, музеями та шикарними лісами.

Фенікса, що постає з попелу. Наразі церква не використовується за призначенням – тут проводять різноманітні виставки та державні заходи.

Будинок-музей поета Гете – ще одна пам'ятка, скрупульозно відтворена після руйнувань під час війни.

Врешті решт, концепція відтворення реплік, перебудованих за новими оригінальними планами, розповсюдилася на все старе місто. Більшість реконструйованих будівель

Головним вектором розвитку міста стає створення ділового району й поступове формування так званого «сіті». Основна забудова відбувалася за так званим «Кластерпланом» 1974 року, який розділяв висотну забудову банківського сектора на кластери із зонами малої забудови.

Менше з тим, частина району на північному сході, які увійшли до складу Франкфурта в середині 1970-х, досі розвиваються як сільські. А Франкфуртський міський ліс

Сортування цегли, 1947

Містяни робили це вручну. Хоча руйнування міста й вплинуло на суттєве зменшення кількості мешканців, їх залишалося не менше 230 тисяч, половина з яких були бездомними.

Акт про конфіскацію щебню від 20 грудня 1945 року, який забороняв власникам нерухомості відновлювати свої будівлі, дав змогу муніципалітету конфіскувати майже всі руїни на території міста. Власники чинили спротив, стверджуючи, що, оскільки вони сплатили за матеріал, який тепер став щебнем, то не

них робіт Monte Scherbelino («гора уламків»), як іронічно прозвали її містяни, поступово зменшувалася, поки не зникла зовсім. Для переробки щебню у місті було збудовано тимчасовий дробильно-сортувальний завод, а потім і стаціонарний бетонний.

Повністю розчистити завали у Франкфурті вдалося лише 1955 року.

Між тим, відбудова почалася вже в перші повоєнні роки – із запуску міського трамвая, відновлення деяких комунікацій та роботи кінотеатрів.

знову постала вже через рік.

Також важливим історичним об'єктом, що потребував відновлення, була Ратуша на площі Ромер з характерним східчастим двосхилим фасадом. Повітряні нальоти залишили лише перші поверхні середньовічних будинків комплексу Ратуші. У 1950-х дійшли певного компромісу й реконструювали Ратушу із збереженням історичного масштабу та об'ємів, однак із сучасним фасадом. Символом втраченого оригіналу є представлена на фасаді мозаїка

Німецьки церква, де обирався перший німецький парламент і приймалися основи конституції та яка діє до сьогодні,

отримували історичні фасади, тоді як інтер'єр перепроєктовувався у стилі конструктивізму. Старе місто було переплановано з урахуванням потреб автомобільного транспорту, адже вже 1951 року чисельність населення перевищила довоєнний рівень на більш ніж пів мільйона мешканців.

Одразу після поділу Німеччини Франкфурт амбітно претендував на статус столиці ФРН, цьому сприяло відкриття у місті штабу американського командування у Європі. Однак за вимоги Аденауера тимчасовою столицею Західної Німеччини обрали Бонн. Зате саме до Франкфурта було перенесено з Берліна Бундесбанк, з появою якого остаточно затвердилися позиції міста як національного та міжнародного банківського центру. Це стало вирішальним для подальшого розвитку Франкфурта.

є одним із найбільших міських лісів у Німеччині.

Збереження лісового ландшафту збалансувало бурхливий розвиток мегаполіса. 1991 року тут був заснований один із перших зелених поясів у світі з муніципальним статутом та навіть власною Конституцією. Зелений пояс, який займає третину території Франкфурта, поділяється на дві зони, що охороняються від забудови та зміни цільового призначення. Перша зона включає зелені насадження та сади, а також спортивні, розважальні та рекреаційні споруди, а друга – ліси та перелogi, луки та орні землі, а також заплави та водно-болотні угіддя.

Цікаво, що одну з площ Франкфурта названо Golub-Lebedenko-Platz – на честь українців Адама Голуба та Георгія Лебеденка, страчених на цій площі есесівцями після втечі з концтабору. **CN**

АКТУАЛЬНЕ

Мільйони українців, які вимушено опинилися за межами своєї країни після початку повномасштабної війни, не обирали собі таку долю. Значна частина з них відчувають провину через те, що не можуть разом з усіма пережити найважчі часи і допомагати Україні. Авжеж, практично в кожній країні, яка прийняла українських біженців, вже є спільноти, які ініціюють різні заходи на підтримку України, розповсюджують інформацію щодо нашої культури та традицій. Проте людям, які живуть у віддалених містах і містечках, часто до них не дістатися. Тому з'явилася ініціатива, здатна об'єднати всіх українців за кордоном – незалежно від точки на мапі світу. Вона називається Strichka | «Стрічка», і докладно про неї розповіла «Схід NOW» волонтерка й парамедикиня Юлія Паєвська (Тайра).

ЗБЕРЕЖЕННЯ КОДУ

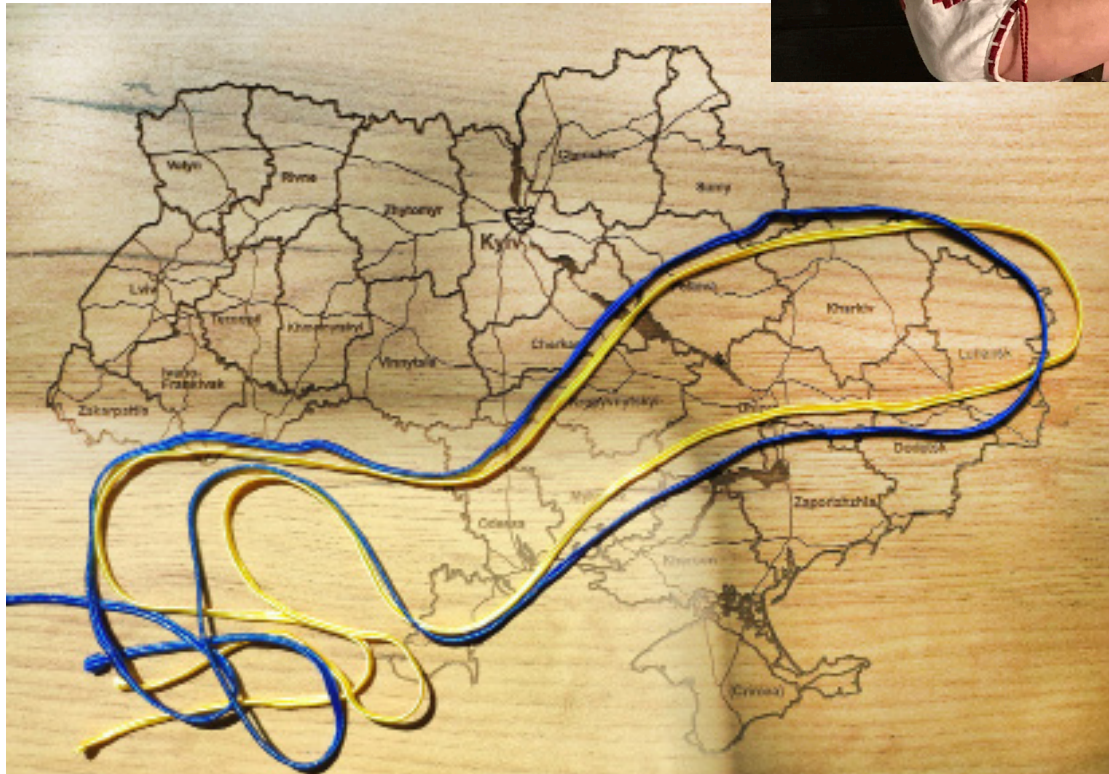
Юлія «Тайра» Паєвська – про те, як проєкт Strichka єднає українців і лякає ворогів

Після визволення з російського полону Тайра стала справжнім амбасадором України на багатьох офіційних та неофіційних рівнях. За її словами, ідея створення «Стрічки» виникла кілька місяців тому в декількох людей одночасно.

– Я багато подорожую зараз, просуваючи інтереси нашої країни на Заході, зустрічаюся з українцями, які змушені були виїхати. Багато мариупольців наших, дуже багато. Більшість із них відчуває, що мусить робити більше для України, але не має можливості, не знає як. Було очевидно, що людям не вистачає координації, бракує такої об'єднуючої структури, яка б допомогла організуватися швидко. Тож ми з однопумцями зібралися, обговорили й знайшли рішення, – розповідає Юлія Паєвська.

НАРОДНА ДИПЛОМАТІЯ

В травні цього року появу «Стрічки» анонсували одразу декілька публічних осіб. Розпочати анонсований двіж вирішили з Дня вишиванки – оголосили всесвітню адвокаційну акцію «Не Просто Вишиванка». Ну а далі пішло-поїхало. Хода на День незалежності України по всьому світу, акції за вступ України до НАТО, флешмоб «Подякуй за підтримку України»...

«Стрічка» – це не організація, це – платформа, мобільний застосунок, завдяки якому люди можуть обмінюватися ідеями, координувати роботу спільнот, влаштовувати всесвітні акції на підтримку України і, зрештою – зберігати український культурний код та зміцнювати українське громадянське суспільство за кордоном.

українська традиція. Таким чином ви покращуєте свої стосунки з сусідкою – їй приємно отримати подарунок, а також підігріваете її тепле почуття до України. І коли ця сусідка в своєму колі опиниться при обговоренні питання України, вона стане на бік тих, хто підтримує нашу країну. Це дуже важливо – дати можли-

Тайра

матю, яка здатна підсилити голос України у світі, – каже Юлія Паєвська.

«СТРІЧКУ» ПОМІТИЛИ

Фактично ініціатива «Стрічка» існує з травня, а повністю – технічно – робота над нею була завершена на початку серпня, проте на її появу вже відреагували російські пропагандисти.

Зокрема, Анатолій Шарій (який має підозру від СБУ у державній зраді й накладені санкції, останнім часом він вже й не ховає своїх зв'язків із ФСБ та пропагандистами на кшталт Симоньян) поширив на своїх ресурсах інформацію про «велику підпільну українську мережу розвідників з числа релокантів», які виконують «спецзавдання» від ГУР України. В маршах українців за кордоном, організованих «Стрічкою» на 24 серпня, цей пан побачив «синхронізацію діяльності українських діаспор» для вербовки агентів і привід залякувати європейців «спецопераціями» в «нелояльних» країнах.

– Нічого нового – звичайна російська пропаганда. І те, що вона з'являється щодо нашого проєкту, свідчить про те, що ми на правильному шляху, – коментує Юлія Паєвська. І зі сміхом додає: – Дивно, мені в ГУР нічого не казали про те, що я його агент. Взагалі-то, навіть якщо б це було правдою, в умовах війни я не вбачаю нічого поганого в тому, щоб співпрацювати з розвідкою. Але в даному випадку – це маячня. «Стрічка» – соціальний волонтерський проєкт. Його ніхто не фінансує. На ньому ніхто не заробляє гроші. Я також – як завжди – співпрацюю виключно на волонтерських засадах, бо вважаю ідею єднання людей дуже корисною і важливою. І я радію тому, що наша «Стрічка» стає потужною.

Тайра сподівається, що Strichka як інструмент народної дипломатії буде мати довге життя в Україні та за її межами не тільки зараз, поки триває війна, а й після війни також.

– Бо справ багато, нам треба буде відновлювати нашу Україну, треба буде залучати інвестиції, просувати інтереси країни у світі, поширювати, популяризувати українську культуру. Тому так, я сподіваюся, що це довгостроковий проєкт. **CN**

Ганна САВЧЕНКО

Українці Угорщини на День Незалежності

– Ворог намагається переломити хід війни, а значить, ми повинні потроїти наші зусилля, – вважає Тайра. – Ініціатива розрахована в першу чергу на українців за кордоном – нашу потужну діаспору. Ми вирішили системно підійти до просування України в світі, аби ефективно протистояти російській пропаганді. Це народна дипломатія.

– Народна дипломатія, мені здається, дуже сильна штука. От, наприклад, щойно у мене виникла ідея – дарувати людям у приймаючих країнах мотанки. Мотанки дуже подобаються європейцям, бо вони оригінальні, цікаві, змістовні, теплі. Уявіть, як це може працювати: ви даруєте своїй сусідці таку мотанку, пояснюючи, що це оберіг, давня

вість українцям, які розкидані по світу, не просто долучатися до якихось акцій, а самим ставати генераторами ідей для таких акцій, – пояснює Тайра.

ЯК ЦЕ ПРАЦЮЄ

За технічну реалізацію ініціативи взявся Дмитро Шоломко, який останні 17 років очолював представництво Google в Україні. Він доклав зусиль

до розробки мобільного застосунку Strichka, виступив співзасновником та генеральним директором проєкту.

Отже, щоб долучитися до «Стрічки», треба лише мати мобільний телефон. Просто завантажуйте застосунок за посиланням surl.li/rlgesn – і стаєте учасником проукраїнського руху по всьому світу.

На сьогодні Strichka має понад три тисячі зареєстрованих учасників, а ще тисячі долучаються через своїх зареєстрованих у проєкті друзів, рідних, знайомих. Всі вони мають доступ до спільного календаря подій, можуть розміщувати свої анонси цікавих ініціатив, обмінюючись з іншими учасниками ідеями та досвідом.

Окрім цього, на платформі розміщені поради – у питаннях та відповідях, як правильно комунікувати з мешканцями різних країн, як захищати інтереси нашої країни, грамотно реагуючи на поширення фейків про Україну. Що важливо, приклади комунікації надаються дещо різні, залежно від країни перебування, адже в Німеччині зрозумілими будуть одні аргументи, а, скажімо, в Ірландії – інші.

– Професійних дипломатів у нас, на жаль, не вистачає. Грошей на пропаганду в Україні теж бракує – все, що маємо, ми скеровуємо на війну. Тож нам потрібно використовувати на повну потужність саме народну дипло-

ВАЖЛИВЕ

Період вболівання за українських паралімпійців водночас стає часом для дискусій на дуже актуальну для нашої країни тему. Адже війна – це завжди збільшення людей з інвалідністю, зокрема й молодих та активних людей. І наш беззаперечний обов'язок – забезпечити їм гідні варіанти продовження повноцінного життя у суспільстві. Звісно, йдеться не лише про спорт високих досягнень, а про глибинне переформатування суспільного договору щодо ролі людей з інвалідністю в соціумі. І олімпійський вогонь у цьому плані є таким, що підсвічує цю велику проблему.

ФОТО: Вероніка КОРЖОВА

ПАРАЛІМПІАДА:

перемоги та дискусії

Антон Крюков

Олександр Комаров

Єгор Демєтьєв

АТЛЕТИ ЗІ СХОДУ – В АВАНГАРДІ

З Паралімпіади-2024 українці привезли 82 медалі (серед яких 22 золоті) та вже вшосте ввійшли до ТОП-10 рейтингу паралімпійських збірних. Наші спортсмени посіли сьоме місце у медальному заліку, залишивши позаду навіть господарів змагань – французів. Україну цьогогоріч представляла найбільша за чисельністю команда – 140 атлетів, які змагалися у 17 видах спорту. Кожен десятий з них – зі сходу України, виступали вони у п'яти дисциплінах.

Ми можемо щиро пишатися параспортсменами з Донеччини та Луганщини – на їхньому рахунку 22 медалі. Прапороносцями на церемонії відкриття та закриття ігор разом із фехтувальницею з Харківщини Оленою Федотою-Ісаєвою були наші хлопці. На початку змагань стяг ніс веслувальник Роман Полянський з Бахмута, який у свій день народження здобув срібло у академічному веслуванні в класі PR1 в парній одиночці. А у фіналі – мариупольський плавець Олександр Комаров, який завоював перше золото України на цій Паралімпіаді, встановивши рекорд на дистанції 100 метрів у класі S5 (вільний стиль), а також став третім на дистанції 200 м та у складі команди в змішаній естафеті.

Найбільшу кількість нагород серед українських паралімпійців – два золота та три срібла – виборов плавець з-під Слов'янська Андрій Трусов. Багатьом вболівальникам запам'яталася феєрична та видовишна перемога на велощосе Єгора Демет'єва – 37-річного

велоспортсмена з Донеччини (він, до речі, здобув ще й срібну медаль у велотреку). І останню яскраву крапку в Паралімпіаді-2024 поставив теж наш атлет: мариуполець Антон Крюков завоював срібло у паверліфтингу в категорії понад 107 кілограмів.

Хочеться згадати дебютантів Паралімпіади з Донеччини – плавців з Соледача Ігора Німченка та Вероніку Коржову. Ігор на дистанції 100 м батерфляем виборов срібну медаль, а у фіналі 200 м комплексом – бронзу. Наймолодша 16-річна учасниця нашої збірної стала бронзовою призеркою в складі команди в мікс-естафеті 4X50 вільним стилем.

– Хоча європейський рекорд встановила команда, яка пливла у фіналі, нагороду отримав увесь склад, який брав участь у боротьбі за медаль, – поділилася Вероніка Коржова одразу після нагородження. – Це моя перша медаль Паралімпійських ігор. І я нереально рада!

СИСТЕМНІСТЬ ВАЖЛИВА

Такі сталі успіхи, безумовно, є об'єктивним показником того, що адаптивний спорт в Україні та зокрема в східних регіонах, охоплених війною набагато раніше, розвивається доволі інтенсивно. До повномасштабного вторгнення у Бахмуті, наприклад, працювала найбільша в Україні паралімпійська база для тренувань з легкої атлетики, а тренерський склад Донецької обласної дитячо-юнацької спортивної школи для людей з інвалідністю та центру «Інваспорт», де готували майбутніх чемпіонів у водних видах спорту – просто зірковий.

Насправді усі Олімпіади та інші міжнародні змагання високого ґатунку на кшталт ветеранських турнірів чи Ігор Нескорених – не тільки про спорт високих досягнень конкретних людей. Щоб один умовний чемпіон зміг колись піднятися на п'єдестал, тисячі тисяч дітей, підлітків та дорослих треба забезпечити можливістю займатися спортом у своєму місті чи

селі, мати професійних тренерів та нормальне обладнання. Але це працюватиме, тільки якщо процес буде послідовним та системним. Тому хибною є думка про недоцільність вболівання за спортсменів чи фінансування розвитку спорту під час війни. Бо системність і є тим ґрунтом, на якому будуватиметься політика соціалізації великої кількості людей, які постраждали вже під час війни.

На жаль, через війну щодня більшає не лише поранених захисників, а й травмованих цивільних. Зокрема жертвами стають діти та підлітки. І що, як не приклади сильних духом спортсменів, може стати в нагоді тим, хто тільки оговтується від поранень та починає шукати своє місце в житті?

Дискусія, чи не краще було б поки зосередитися все ж на чомусь більш практичному – на кшталт забезпечення доступності інфраструктури – нагадує спори про яйце та курку. Варто робити все водночас, наочно показуючи взаємозв'язок залученості людей з інвалідністю до суспільних процесів із створенням умов для їхньої самореалізації. Бо, на жаль, серед пересічних громадян досі існують уявлення про дещо обмежені потреби людей з інвалідністю: до аптеки, наприклад, пандус ставити треба, а до наукової бібліотеки, стадіону чи салону краси – не обов'язково. І присутність в публічній площині спортсменів з інвалідністю (як і вчених, громадських діячів, політиків, митців чи моделей для показу одягу) допомагає побачити ці потреби зовсім в іншому ключі – через

усвідомлення вагомого внеску цих людей в розвиток держави та суспільства.

АМБАСАДОРИ ПРАВДИ

Факт, що попри велику війну Україна змогла якісно представити себе на Паралімпійських іграх – це черговий приклад тієї самої української незламності, про яку стало вже традицією говорити у всьому світі. Маючи зруйновані бази у спалених містах, складнощі з пересуванням світом, повітряні тривоги чи не кожну ніч, українці впевнено демонструють, що можуть здолати не тільки суперників, але й виклики, які принесла війна.

Показово, що на класичній Олімпіаді цього літа не було жодного спортсмена, який офіційно представляв би країну-агресора – їм не дозволили виступати навіть під нейтральним прапором. Хіба що інколи можна було побачити спортсменів з російськими прізвищами, які були змушені змінити громадянство. І цей світ спорту без присутності росіян був яскравим та прекрасним.

Але на Паралімпіаді спортсмени-«нейтралі» були. Інколи вони навіть потрапляли на один п'єдестал з нашими атлетами. Проте на відміну від минулих змагань у Токіо, які проходили до повномасштабного вторгнення, в Парижі не просувалися наративи щодо «спорту поза політикою». А коли «нейтралі» намагалися притулитися до українців під час фотографування переможців, наші атлети демонстративно відходили, щоб уникнути такого сусідства. Бо ніяка нейтральність не змінить того, що під завалами в Маріуполі залишилося усе медаль Олександра Комарова. Що в Харкові в день змагань росіяни розбомбили Палац спорту, а коли наші голболісти виборювали свою першу в історії України медаль, сталася жахлива трагедія в рідній для більшості членів команди Полтаві. Що за роки війни окупанти вбили тисячі чинних чи майбутніх українських спортсменів та їхніх вболівальників.

Це дуже важливо, що олімпійці та паралімпійці України працюють на змаганнях амбасадорами правди – розповідають особисті історії російсько-української війни атлетам з різних країн світу. Адже в згуртованому спортивному колі свідченням товаришів по змаганнях довіряють зазвичай набагато більше, ніж пропагандистам країни-агресора.

Але моральних дилем, про які нам доведеться дискутувати роками, залишається багато, зокрема й у темі Паралімпійських ігор. Бо в країні по той бік лінії фронту також побільшало людей, які втралили повноцінну фізичну функціональність через війну. І якщо зараз неможливо уявити присутність росіян на міжнародних змаганнях серед ветеранів, то побачити їх на Паралімпіаді через кілька років – цілком реально. Тому варто підіймати це питання ще раз і ще раз – не можуть в мирних спортивних змаганнях брати участь ті, хто підтримує чи бере участь у фізичному знищенні своїх колег в Україні! Без жодних винятків із правил... **CN**

Єлизавета ГОНЧАРОВА

НАДИХАЮЧЕ

ТРЕНЕР-ВОЛОНТЕР

Чемпіон з Курахового допомагає дітям Донеччини в Києві

Удитинстві в рідному Кураховому Данило відвідував танцювальний гурток, грав на гітарі, малював, займався спортом. Завдяки батьку та фільмам з Брюсом Лі та Джекі Чаном захопився техніками східного бою. Коли в місті відкрилася перша секція карате, хлопець відразу пішов туди, а згодом долучився до кікбоксингу. Займався в обласній ДЮСШ у одного з найкращих тренерів Донеччини Артема Дриги.

– Вже у восьмому класі я знав, де навчатимуся після школи та яку професію виберу. 2021 року вступив до Харківської державної академії фізичної культури на спеціальність «тренерська діяльність». Зараз вчуся на четвертому курсі, – розповідає Данило.

Данило – багаторазовий чемпіон України з кікбоксингу WAKO, член Національної збірної України. 2021 року хлопець став чемпіоном Європи, а через рік – бронзовим призером Європи та світу. 2023 року спортсмен підтвердив свою бронзу на чемпіонаті світу в Португалії і надалі поки не бере участі у міжнародних змаганнях – зосередився на тренерській роботі.

Повномасштабну війну Данило Проломов зустрів в потязі Покровськ – Київ, їхав до столиці на кілька днів у справах. Додому він більше не повернувся. Більше пів року йому довелося працювати у супермаркетах продавцем та охоронцем, допоки не знайшлася робота за профілем – тренером з кікбоксингу в спортивному клубі RedBarbell Gym. Крім того, вже рік чемпіон працює тренером у Донецькій обласній ДЮСШ.

– Зараз треную 20 вихованців від п'яти до 17 років та проводжу тренування для групи підготовлених спортсменів, їх відвідують дві дівчини та шість хлопців підліткового віку.

За словами Данила, з початком вторгнення ставлення дітей та батьків до спорту сильно змінилося. Через зміну місця проживання, постійні тривоги і обстріли дітям важко зосередитися на тренуваннях, а батьки в таких умовах намагаються вберегти їх від зайвих переживань та стресу.

– Тренер не тільки вчитель, а й помічник батьків, вихователь, який прививає спортивну дисципліну, повагу до товаришів і суперників, – вважає Данило. Відчутно, що тренер Проломов став для своїх вихованців саме тією постаттю «авторитетного дорослого», яка надає відчуття впевненості та захищеності. Особливо за результатами його волонтерської діяльності.

Минулого року напередодні новорічних свят Данило разом із друзями-спортсменами організував благодійні тренування зі збором коштів на подарунки для малечі з Донецької області. Після свят він вирішив запровадити безоплатні заняття з дітьми, які виїхали з Донеччини.

– Не секрет, що зараз переважно всі секції платні, бо власникам клубів треба

У вересні шість вихованців Данила Проломова посіли друге місце на чемпіонаті Донецької області з кікбоксингу, який проходив у Хмельницькому. Наприкінці місяця планують взяти участь у Кубку Києва. Данило – чемпіон України та Європи з кікбоксингу, студент академії фізичної культури, тренер Донецької обласної дитячо-юнацької спортивної школи. А ще він представник того покоління, яке зростало під час війни. Тому вважає, що має докластися до допомоги юним переселенцям із Донеччини, яких війна позбавляє дитинства.

14 вересня греки окупованого Надазов'я – уруми та румеї – провели в Києві традиційне свято Панаїр. Розділити хліб та згадати, хто вони, зібралися понад 80 людей, відірваних від домівок і власного коріння – з Сартани, Старого Криму, Костянтинополя, Старогнатівки, Багатиря, Бугаса, Малоянісоля, Микільського, а також із Донецька та Маріуполя. Святковий освячений хліб, музика прабатьківщини – Криму, спогади про святкування панаїрів на Донеччині, розмови урумською та румейською, сльози, посмішки та обійми – усе було того дня, усього вистачало.

ЗБЕРЕГТИ НЕ МОЖНА ЗАБУТИ

Де шукають джерела сили надазовські греки України

Надазовські греки Донеччини – колишні кримські мешканці, виселені за наказом російської імператриці Катерини II. З кінця XVIII сторіччя вони компактно проживають на північному узбережжі Азовського моря поблизу Маріуполя та в Маріуполі. Рідними мовами надазовських греків є румейська (грецького походження) і урумська (тюркського походження), які перебувають під загрозою зникнення.

РОСІЯ: ЗНИЩИТИ ГРЕКІВ І ПАНАІР

Слово «панаїр» має давньогрецьке походження (πανηγύρι) і складається з основ слів παν (всі) та αγορά (зібрання). Історія надазовсько-грецької традиції Панаїру сягає корінням у дохристиянські часи. Панаїри проводили щороку, кожне село – у свою дату, на честь свого святого покровителя.

Раніше на спільному зібранні приносили жертву богам та влаштовували спортивні змагання й спільну трапезу, розповідає один з ініціаторів відродження свята у Києві – румейський поет та мовний активіст, член правління громадської організації «Надазовські греки: уруми і румеї» Микола Ахбаш.

– Цикл Панаїру переривався тричі. Вперше – наприкінці XVIII століття, коли російська імперія, фактично окупувавши Кримське ханство, здійснила насильницьке переселення наших предків з Криму до Надазов'я. Панаїр відродили засновники наших родів. Вдруге Панаїр був перерваний в середині XX століття, коли радянська влада намагалася знищити наш народ, фактично запровадивши заборону грецької культури. Панаїр відродили наші діди і бабці. Втретє Панаїр не відбувся 2022 року. І причиною знову стали імперські амбіції росії. Тепер уже наше покоління опинилося на межі втрати своєї культури, а разом з нею – і самих себе.

Щоб долучитися до збереження рідних мов надазовських греків, пан Микола уклав віршовану абетку румейської мови, також перекладає вірші українських класиків, веде сторінку у соцмережах, популяризує автентичні традиції свого народу. А ще разом з іншими переселенцями з Донеччини створив 2022 року волонтерську спільноту «Надазовські.Свої», яка за два роки виросла в офіційно зареєстровану громадську організацію.

Святкування Панаїру ГО «Надазовські греки: уруми і румеї» відновила минулого року в Києві. Тоді на нього зібралися близько 50 людей, а цьогоріч було вже понад 80, віком від 4 місяців до 82 років. Святкували на території кафе подружжя з Бугаса – Дмитра та Катерини Ялбуганів.

Панаїр-2024 провели за традиціями села Багатири. Святкували, звісно, без жертвоприношень, але із традиційними стравами і танцями.

СВОЄ СИЛУ ДАЄ

Скуштувати бузу – слабоалкогольний напій із пшона, а також чебуреки, шурпу, кубіте (пиріг із м'ясом та гарбузом), фулто (традиційну випічку з медом) приїхала Аліса Клафас. Вона родом із Сартани, навчалася в Донецькому національному медичному університеті, а зараз живе Білій Церкві й працює в лікарні. Вдома, в Сартані, батьки завжди розповідали про свій родовід та традиції предків. ▶

ЗБЕРЕГТИ

НЕ МОЖНА ЗАБУТИ

Фото авторки

Закінчення. Початок на стор. 5

– Батько дослідив історію нашого роду й розкопав, що мій прапрадід Стріон десятирічним хлопчиком потрапив на Донеччину під час депортації греків з Криму в 1780-х роках. Уся його родина загинула тоді, а він вижив, – розповідає Аліса. – Також ми знаємо, що багато наших предків загинули у роки Другої світової війни. Батько по крихтах збирав цю інформацію, ми зберігаємо її переважно в усних переказах. Сьогодні я дуже задоволена – поки моє селище в окупації, я наче побувала вдома, серед однодумців.

Пішою дорогою з Криму до Надазов'я йшли кілька століть тому й четверо дітей-підлітків (Лефтер, Анастасія, Тодор, Софія) – предки голови правління ГО «Надазовські греки: уруми і румеї» Ольги Цуприкової. Вони теж дивом вижили, вирости, створили свої родини і так заснували одну з гілок її роду.

– Росія насильно втрутилася у життя християнського населення Криму і фактично вигнала греків з власних домівок. Це був перший випадок, коли під приводом «захисту християн» російська імперія втрутилася у справи іншої держави. Цей злочин згодом знайшов відображення у сумних піснях надазовських греків. Сьогодні росія знову окупувала наші міста та села, руйнуючи те, що люди будували поколіннями. Цього тижня я дізналася про своїх предків за лінією тата, які були серед засновників села Костянтинополя у 1779 році. Я щаслива, бо тепер знаю свій родовід до другої половини XVIII сторіччя.

Ольга сама з Донецька, який залишила 15 років тому заради навчання в Києві. Але після здобуття вже другої вищої освіти та роботи за кордоном вона 2020 року повернулася жити та працювати до Маріуполя, де пахло мо-

рем, в обличчя дув степовий вітер, а в навколишніх селах з грецькими назвами святкували панаїри.

– Мені надзвичайно тепло від того, що сьогодні прийшло стільки людей, – каже Ольга Цуприкова. – Я відчуваю цю єдність, розумію, що в ці складні часи людям не байдуже, вони гуртуються і хочуть, аби про їхню культуру говорили. Адже надазовські

греки є частиною української культури, яку росія намагалася знищити впродовж різних часів. Зараз, коли вже більше десяти років триває війна, ми наче бїжимо марафон, але не знаємо, скільки він триватиме, тож маємо шукати джерела сили. Для мене одне з таких джерел – у моєму корінні. Силу дає, власне, своє – унікальна культура та традиції, які для мене означають важ-

ливий зв'язок з моєю рідною Донеччиною.

Згадати своє коріння прийшла Оксана Павленко з села Багатири. В її селі до 1930-х років Панаїр відзначали як релігійне свято, але радянська влада знищила церкву. Подальше святкування більше нагадувало вже День села – коли на місцевому стадіоні люди збиралися подивитися на спортивні змагання, скуштувати смаколики, побачи-

ти рідних та друзів. За структурою усе нагадувало тисячолітню традицію – призом у боротьбі на поясах (куреш) був баранчик, традиційні страви до святкового столу готували красиво вдягнені люди у національних костюмах.

– Росія завжди намагалася знищити нашу культуру і традиції. За що греків розстрілювали? Просто за те, що були греками. 1937 року мого прадіда назвали ворогом народу, і у селі ніхто не хотів спілкуватися з дідом. В родині не прийнято було говорити про це, згодом я знайшла цю інформацію у списках НКВС. Хоча ми знали, що ми греки, у школі майже усі мали грецьке коріння. Я задоволена, що ми сьогодні відроджуємо наші традиції, і дуже хочу, аби ми зберегли свою культуру.

Микола Ахбаш каже, що інколи їздить з колегами-поліцейськими близько до лінії фронту і завжди зупиняється у місцевому прикордонному кафе поїсти грецьких чебуреків. Він пообіцяв, що обов'язково розповість про Панаїр у Києві та передасть привіт усім, хто залишається бергати рідну землю вдома. **СН**

Наталка СТЕПОВА

НАДИХАЮЧЕ

Перші табори в Карпатах для дітей-переселенців та сімей військовослужбовців молодіжний клуб «Світи» організував улітку 2023 року. Цього літа за чотири зміни табір відвідали 96 дітей, з них 37 – з Луганщини та Донеччини. 13-річний Мишко, майбутній фізик, не знає, як втримати емоції: «Я був щасливий, мені дуже сподобався карпатський табір. По-перше, я ніколи не був у горах. По-друге, тут немає тривоги, а є спокій».

До речі, саме під час тривоги у підвалі був створений благодійний фонд Kids of Ukraine, який сьогодні допомагає дітям долати травми війни та адаптуватися у нових реаліях.

– Пам'ятаю перші дні, коли ми всі жили в одній хаті й більшість часу перебували в підвалі, навіть спали. Тривоги тривали довго, і ми сиділи та думали, що нам робити, куди спрямувати наші знання, енергію, джерела. У мене було внутрішнє відчуття обов'язку залишитися в Україні, адже ми можемо бути корисні в цей час, – розповідає один із засновників фонду Kids of Ukraine Артем Мазур.

На початках Артем збирав у Львові запити з гуманітарних центрів та реалізував їх, аби забезпечити необхідним родини дітей, які втратили домівки. Чоловік брав на себе усе – від комунікації з контрагентами та сплати послуг до логістики. Це тривало кілька місяців, і така інтенсивність дуже виснажувала.

Одного разу в розмові зі своєю подругою, психотерапевткою, в Артема виникла ідея створити програму відновлення для дітей-переселенців та тих, чий батьки захищають Україну.

– Ми створили робочу групу психологів, підключили два інститути, які допомогли нам розробити програму та методіку, над якою ми і зараз продовжуємо працювати. Ми зрозуміли свої сили та оцінили фінансову спроможність, і тоді організували перший табір у Львові. Коли вперше прийшли діти, у мене всередині не було сумнівів, тільки обов'язок йти вперед.

Артем розповідає, як все минуле літо вони працювали над організацією табору з 10-денною програмою. І одразу після першого підготували новий – з першою у два дні. Дітей, які хотіли потрапити до табору вдруге, було так багато, що команда вирішила відкрити молодіжний клуб «Світи», де можна на регулярній основі отримати психологічну підтримку й неформальну освіту – від сексології та фінансової грамотності до акторської майстерності.

– Такі клуби мають величезну цінність, бо коронавірус, війна, евакуація позбавили дітей можливості повноцінно комунікувати між собою, вони стали боятися говорити про свої проблеми, проявляти своє «Я» та взаємодіяти з іншими людьми. А тут вони мають можливість прийти у безпечне середовище, де усі такі самі, як вони, й не відчувати страху, що їх засміють або забулять, – каже Антон Мазур.

«МАМО, Я ВПЕРШЕ ПОЧУВАЮСЬ ЖИВИМ»

Як підлітковий табір в Карпатах підСВІТИВ життя дітей, що втратили домівку

Артем та Ірина

Наразі основною організацією літніх таборів «Світи» є Ірина Мазур. Ірина зовсім випадково дізналася про клуб, коли теж була вимушена була полишити домівку та престижну роботу у великій агрокомпанії в Києві, опинившись у селі неподалік Львова.

– Час від часу я робила благодійні фотосесії для українських захисників, і ці навички мені дуже допомогли, коли я почала шукати роботу в соціальних мережах. Так одного разу в одному з телеграм-чатів я натрапила на інформацію про відкриття дитячого табору.

Ірина зв'язалася з організаторами та запропонувала благодійну зйомку на заході до Дня захисту дітей. Незабаром вона долучилася до створення контенту для соцмереж, а згодом – побралася з Антоном, тож «Світи» ще й створюють сім'ї. Пізніше Ірина Мазур стала до формування програми літніх таборів.

– Це мій особистий внесок, як відповідального громадянина, моя десятина у нашу Перемогу. Не хочеться брати щось у когось, а хочеш віддавати – така трансформація відбулася зі мною під час війни.

Наразі «Світи» мають осередки у Львові, Житомирі, Черкасах та Хмельницькому. Щороку вони готують декілька змін дитячого табору

в Карпатах. Локацією обрали туристичний кемп «Білий Слон» у Дземброні на Івано-Франківщині, серед мальовничих гір та неймовірних краєвидів.

– У цьому місці не чути сирен і виникає відчуття, що ти в контакті з природою. Один з головних чинників – це у нас в Україні, це наші Карпати! Діти у себе вдома, бачать цю красу, розуміють, як круто

смакували автентичну гуцульську кухню, сплавлялись Чорним Черемошем, стріляли з луку, знімали фільми, проводили фестиваль талантів, вчилися основ болдерингу, співали коло ватри та танцювали на дискотеках. І все це прикрашалось легендою табору, насиченою гуцульським колоритом – діти були лісовими духами з різних племен, що володіють надприродними здібностями і мають перейняти знання карпатських мольфарів.

Також у рамках програми були організовані окремі блоки роботи з психологами, де підлітки вчилися комунікувати між собою, рефлексувати та обговорювати свої проблеми в дружньому колі. Психологи працювали з дітьми й індивідуально.

– Ми спостерігали за дуже крутим перевтіленням хлопця з південного сходу. Перед початком табору він мав суїцидальні думки. А наприкінці прийшов додому і сказав матері: «Я вперше відчуваю живим». Коли чуєш такі речі, отримуєш такий заряд, ніби струм пройшов по всьому тілу. Бо ми бачили, як змінювався його стан, в яких ситуаціях це відбувалося – і ми були причиною цих змін.

Наразі у планах фонду розпочати освітній проект для батьків та військових, бо організатори вважають, що досягти чогось можна, застосовуючи тільки комплексний підхід. А організатори молодіжного клубу «Світи» мають ціль зробити осередки в кожній громаді України й готувати співпрацювати з різними партнерами заради створення нових безпечних юнацьких просторів. **CN**

ЦІКАВЕ

ЗАКОХАНИЙ У СТЕП

Закінчення. Початок на стор. 1

◀ Один кіт дорогою втік, ще двох лишили доньці, а собаки – Робін, Роза, Герда – й досі з нами подорожують. Вони також за домом сумують, бо завжди були вільні, а тут без поводка не можна, – розказує пан Микола.

Рік подружжя прожило у Польщі, обидва знайшли роботу – працювали в торговельному центрі. Утім згодом за порадою подруги поїхали до Швейцарії, де оселилися в гостелі для біженців.

ОРЛИНИЙ КЛЕКІТ, ГОЛОСТВІЙ Я ЧУЮ В НЕБІ СРІБНОТРУБИЙ

– Ми живемо в гостелі з нашими, але в Швейцарії дуже багато біженців з усього світу. Тут гарна соціальна програма, безкоштовно навчають мові – це спеціально для українців, а так семестр навчання коштує до 1000 франків. Загалом, залежно від кантону, мови в Швейцарії чотири: швейцар-

ський годинник. У перший день, як приїхали, ми були у захваті від того, що з нами всі віталися – це перше, що мене здивувало.

Спочатку Джміль пов'язував це з тим, що він був одягнений у футболку з тризубом – гадав, що таким чином місцеві підтримують українців. Але з'ясувалося, що тут така традиція. Вітаються усі – навіть водій на перехресті, пропускаючи пішоходів, махає їм рукою, на переїзді машиніст киває на знак поваги.

ВЕЛИКИЙ СТЕП, БЕЗ МЕЖ ЗЕМЛЯ, ЗЕМЛЯ ДОРІДНА І БАГАТА

Попри те, що Швейцарія привітна до гостей, а рівень життя на високому рівні, бахмутянину тут не вистачає українських страв – сала чи ароматного меду з донецького різнотрав'я. Тим, хто їде з України, він обов'язково замовляє дрібку національних делікатесів.

місцевих школах, вишах, зокрема в Донецькому національному університеті. Перше таке заняття Микола Джміль провів у Зайцевській середній школі, де навчався й сам. Дуже переживав: як його зустрінуть діти, чи зрозуміють? Заспокоював себе: якщо бодай половина сприйме – вже буде добре, ба навіть якщо один – все одно того варте. Натомість заняття подеколи могло затягнутися на дві години замість однієї.

– Мій товариш – командир військової розвідки – у жовтні повинен приїхати на лікування до Німеччини, і обіцяє заїхати до мене та привезти лиманського меду, – ділиться Джміль.

За його словами, чого найбільше бракує – це спілкування. Вдома він проводив «Заняття з духовності» – уроки любові та добра в

бреді, ба навіть якщо один – все одно того варте. Натомість заняття подеколи могло затягнутися на дві години замість однієї.

Практику таких уроків письменник відновив і за кордоном. Розпочав з містечка, де живе, а далі планує організувати їх для українців і в інших містах Швейцарії.

– В українських школах чи вишах організувати дітей, студентство було простіше, ніж зібрати громаду – духовність мало цікавила людей, на жаль. Тут теж складно людей згуртувати, але ми це робимо. Спочатку презентував свої книги, а потім запровадив «Джмільни» – так ми називали читання по суботах тут у гостелі, у приміщенні для громадського спілкування.

ТУТ НАЙРОДЮЧУЩА ЗЕМЛЯ, ВСЬОМУ ЖИВОМУ РІДНА МАТИ

Щодо творчості, то хоча в Швейцарії красиво та безпечно, пану Миколі тут зовсім не пишеться.

– Немає натхнення, лише туга за рідним домом – Донецькою. Вже третій рік повномасштабної, а я ще не прийшов до тям. Криза в творчості через те, що я все-таки далеко від Батьківщини, не задіяний в подіях, які там відбуваються. Сумую – кожен день сняться рідне село, будиночок, Бахмут...

Микола Джміль з дружиною регулярно долучаються до національних місцевих свят, куди запрошують біженців. За словами письменника, на такі заходи вони завжди вдягають український стрій і багато розповідають про Україну та українців.

– Усім нам потрібна підтримка – солдатам, переселенцям, тим, хто щодня чує вибухи, і тим, хто далеко на чужині. Мене трішки заспокоює, що не дарма я тут знаходжуся. Відчуваю, що моя мета – нести вогонь духовності до наших українців. Швейцарців не треба учити духовності, а в нас треба роздмухати той вогонь, щоб душі не тліли, а палали, сяяли сонцем. Оце моє завдання. **СН**

Людмила ШЕЙКО

ська, німецька, італійська і французька. Хто в який кантон потрапив – мають вчити саме ту мову, яка тут рідна.

На одну людину в Швейцарії платять 400 франків, а якщо це родина, то кожен отримує по 350 франків. Однак у випадку Джміль він отримує 350, а його дружина – 250 франків.

– Я хоч і пенсійного віку, але пенсію не встиг оформити, бо працював у Горлівці, і всі мої документи залишилися там. Позаяк після 2014 року дорога туди мені була закрита, і я не зміг надати документи в паперовому вигляді. Тому тепер дружині не дораховують – такі правила.

Загалом, каже чоловік, Швейцарія йому подобається.

– Вона схожа на ту країну, якою я мріяв, щоб була Україна. Люди тут у духовному плані дуже просунуті. Скрізь ідеальний порядок – на вулиці, в будинках. Все працює як швейцар-

СМАЧНЕ

Обпечена війною Сумщина ось лише нещодавно була мальовничим краєм споконвічних лісів, численних природних заказників та історичних пам'яток. Коли після Перемоги знов зможемо вільно подорожувати Україною, то обов'язково й Сумщину відвідаємо.

Втім хто ж нам не дає вже зараз оцінити перлину місцевої кухні – печеню з грибами під сметаною? Славна страва, поживна та смачна, зігріє серце кожного, хто спробує приготувати цю страву в горщику.

ЩО ПОТРІБНО:

- ♦ яловичина – 1 кг
- ♦ жир свинячий – 60 г
- ♦ печериці – 120 г
- ♦ цибуля ріпчаста – 2 шт.
- ♦ морква – 2 шт.
- ♦ картопля – 2 кг
- ♦ бульйон яловичий – 500 мл
- ♦ бульйон грибний – 500 мл

ПЕЧЕНЯ ПО-СУМСЬКИ

- ♦ олія – 100 г
- ♦ сметана – 250 г
- ♦ сіль, чорний мелений перець, зелень – за смаком.

ЯК ГОТУВАТИ:

1. Яловичину, нарізану шматочками, приправляємо спеціями. Розігрівимо свиня-

чий жир на середньому вогні й обсмажуємо м'ясо впродовж 10-15 хвилин.

2. Натираємо моркву і дрібно нарізаємо одну цибулину, додаємо м'ясний бульйон і тушкуємо овочі з м'ясом 15-20 хвилин.

3. Чистимо картоплю, подрібноємо її кубиками. Відварюємо гриби 10-15 хвилин, проціджуємо та нарізаємо. Також ріжемо другу цибулину й обсмажуємо на олії з грибами і картоплею 10-15 хвилин до золотавої скоринки.

4. Розігрівимо духовку до 180°C. В керамічні або глиняні горщики складаємо м'ясо, тушковане з овочами, гриби з цибулею і картоплею. Заливаємо сметаною і грибним бульйоном.

6. Печеню в горщиках тушкуємо в духовці до готовності, приблизно 30 хвилин.

**ЯКЩО БОГ ІСНУЄ, ВІН
НОСИТЬ ФОРМУ ЗСУ**

ІВАН UA383052990000026005015017860
ЄДРПОУ 39696398

Отримувач: Міжнародний благодійний фонд «Повернись живим»
Призначення платежу: Благодійна пожертва військовим